

קיצור הלכות בין המצרים – שיעור א' הימים שבין שבעה עשר בתמוז לר"ח אב מורנו הרב יצחק מרדכי הכהן רובין

שבע ברכות

ח. מי שנישא לפני י"ז בתמוז מותר לעשות לו סעודת שבע ברכות, ואין להשתמש בכלי שיר, וכן בקלטות שיש בהם ניגונים. ונחלקו הדעות האם מותר לעשות בסעודות אלו מחולות וריקודים. [והיה נראה בסברא לצדד להיתר, ומה שמצינו בפוסקים שאין לעשות מחולות וריקודים מ"ז בתמוז זהו בשאר שמחות, אבל שמחת שבע ברכות היא המשך לשמחת הנישואין ואפשר דשרי משום שמחת החתן והכלה].

השתתפות בני אשכנז בשמחות של בני ספרד

ט. מותר לבן אשכנז להשתתף בשמחת נישואין של בן ספרד וכן בשמחת שבע ברכות ואף שיש בהם ריקודים ומחולות וכלי זמר.

שירה בפה

י. לא נבאר בפוסקים די הצורך האם בכלל מנהגי האבלות הוא גם שלא לשיר בפה בימי בין המצרים אף בלא ליווי כלי שיר, ויש בזה צדדים לכאן ולכאן. ומובא בשם מרן בעל הקהילות יעקב שהמנהג להחמיר בזה בימות החול. [בסעודת מצוה יש להקל] ובשם הגרשז"א זצ"ל מובא שכל שיר שמביא לריקוד אסור בין בפה ובין בכלי זמר, אמנם שירים שמרוממים את האדם ואינם מביאים אותו לריקוד מותר מן הדין אלא שראוי להימנע גם מזה.

שמיעת קלטות עם שירים

יא. המנהג הרווח שאין לשמוע קלטות שבהם שירים וזמירות המלווים בכלי שיר.

שירים ווקלים

יב. בכלל המנהג המקובל שלא לשמוע קלטות עם שירים וניגונים, הוא גם שמיעת קלטות עם שירים המלווים על ידי קולות בני אדם הדומים לכלי זמר המכונים שירים ווקליים.

שירי חזנות

יג. אף שיתכן שמן הדין אין איסור בשמיעת חזנות שאינם מלווים בכלי שיר. מ"מ ראוי הוא בית אלוקינו להתאבל עליו ולהימנע מלשמוע שירים אלו.

לימוד נגינה

יד. אין ללמוד נגינה בימי בין המצרים ואף לקטנים.

א. ימי בין המצרים שבעזרת השם יהפוך אותם הקב"ה עלינו לששון ולשמחה, מתחילים מליל שבעה עשר בתמוז ומסתיימים לאחר חצות ביום עשירי באב. מנהגי האבלות שבימי בין המצרים מתחלקים לכמה חלקים: [א]. הימים שבין שבעה עשר בתמוז לר"ח אב. [ב]. בין ר"ח אב לתשעה באב. [ג]. יום תשעה באב. [יש בזה חילוקי דינים בין אשכנז ובני ספרד].

ב. משבעה עשר בתמוז לתשעה באב נהגו בני אשכנז שלא להסתפר ושלא לעשות נישואין ושלא לעשות מחולות וריקודים ולא לנגן בכלי שיר ולא לברך שהחיינו. וכפי שיבואר בהמשך.

תחילת ימי בין המצרים הוא בליל י"ז בתמוז

ג. יום שבעה עשר בתמוז מלבד היותו יום תענית כשאר ג' תעניות, הוא משמש גם כיום הראשון של ימי בין המצרים. ולכן אף שהתענית מתחילה רק מהבוקר מ"מ כל דיני בין המצרים מתחילים כבר מהלילה, ולכן אסור להסתפר ולשמוע נגינות כבר מהלילה. [ניתן לבאר זאת ב'ב' דרכים: [א]. יש לחלק בין דין התענית שמתחיל בבוקר לבין דין בין המצרים שמתחיל כבר מהלילה. [ב]. גם יום התענית מתחיל כבר מהלילה אלא שלעניין אכילה בגלל הטורח מקילין מבעו"י, ויש ראשונים הנוקטים שגם לעניין אכילה מתחיל מהלילה].

נישואין

ד. מנהג בני אשכנז שאין נושאין נשים מ"ז תמוז ועד לאחר תשעה באב. [רמ"א סי' תקנ"א ס"ב].

אירוסין

ה. מ"ז בתמוז עד ר"ח אב מותר לעשות אירוסין עם סעודה. [משנ"ב שם ס"ק י"ח]. ומותרים לשיר בפה, אך לא יעשו ריקודים ומחולות ולא ישתמשו בכלי שיר וכן לא בקלטות עם שירים.

בר מצוה

ו. מותר לעשות סעודת בר מצוה, ומותרים לשיר בפה, אך לא ינגנו בכלי שיר ולא בקלטות עם שירים, ולא יעשו ריקודים ומחולות.

ברית מילה ופדיון הבן

ז. מותר לעשות סעודת ברית מילה ופדיון הבן, אך בלי כלי שיר ובלי מחולות וריקודים.

תספורת בימי בין במצרים

טו. מנהג בני אשכנז שלא להסתפר מ"ז בתמוז עד עשרי באב, איסור תספורת כולל שיער הראש והזקן וכל שאר מקומות שיער שבגוף. דין זה נוהג בין באנשים ובין בנשים. אלא שהקילו לאנשים לספר את השפם אם הוא מפריע לו באכילה, ובנשים לספר את השערות היוצאות מכיסוי הראש בצדדים, וכן כל תספורת שמטרתה לצניעות מותרת. לעניין תספורת קטנים נחלקו הדעות והמנהג הוא להשתדל שלא לספר אותם בבין המצרים אמנם בשעת הצורך יש מקום להקל עד ר"ח אב.

ברכת שהחיינו בימי בין המצרים

טז. כתב השו"ע סי' תקנ"ד סעיף י"ז טוב לזוהר מלומר שהחיינו בימי בין המצרים על פרי או על מלבוש. וביארו המפרשים שאף שאבל מותר לברך שהחיינו, מ"מ כיון שימים אלו הם ימי פורענות, אין כדאי לומר שהחיינו והגיענו לזמן הזה. ולכן אין ללבוש בגד חדש וכן אין לאכול פרי חדש. אמנם דעת הגר"א שאין לחוש לזה וכתב שהיא חומרא יתירה, והכרעת המשנ"ב שבשבת יכול לומר שהחיינו.

ובענין מה שכתב המשנ"ב ס"ק צ"ט שלכן לא ילבש בגד חדש ולא יאכל פרי חדש, נראה שמי שכן נצרך ללבוש בגד חדש, ילבש ויברך שהחיינו, [ולא נימא שילבש בלי לברך], דכיון שרמיא עליה ברכת שהחיינו אין סברא לבטלה, רק שצריך להשתדל שלא להגיע לידי ברכה, וזאת ע"י שלא ילבש בגד חדש, אך עד כמה שהוא נצרך ללבוש אינו מפסיד את הברכה, דומיא דפרי חדש שלא ימצא כמותו אחר ט' באב שכתב רמ"א שם שמוותר לאוכלו ולברך עליו שהחיינו בבין המצרים.

קניית בגדים וכלים חדשים

יז. בעניין קניית בגדים וכלים חדשים בימי בין המצרים יש להבחין בין קניית הבגד החדש לבין השימוש בו. ועוד יש להבחין בין הימים שבין י"ז בתמוז לר"ח אב, לבין הימים שמר"ח אב ועד תשעה באב.

ויש להקדים בעניין זה הקדמה קצרה. כידוע נפסקה ההלכה בסי' רכ"ג ס"ד שהקונה בגד חדש שיש לו בו שמחה מברך עליו שהחיינו, ודעת השו"ע שזמן הברכה הוא בשעת הקנייה, [מלבד אם הבגד טעון תיקון או כלים הטעונים טבילה] ואילו דעת המאמר מרדכי שם ס"ק ה' ובכף החיים סי' כ"ב ס"ק י' שתמיד מברכין בשעת השימוש והלבישה וכך נוהגים רבים.

והנה לא מצינו בפוסקים איסור של קניית בגדים חדשים בימים שבין י"ז תמוז לתשעה באב אלא רק בימים שבין ר"ח אב לתשעה באב. אלא שכתבו הפוסקים שיש לזוהר מלברך

שהחיינו בימים אלו, כיון שאלו ימי פורענות ואינו נכון לומר שהגיענו לזמן הזה. נמצא שרק אמירת הברכה נאסרה אבל אין איסור בעצם קניית הבגדים החדשים. אלא שאם אדם יקנה בגד חדש אחרי י"ז בתמוז תיווצר לו בעיה שהרי יתחייב בברכת שהחיינו מחמת הבגד החדש שקנה, והרי צריך הוא להיזהר מלברך שהחיינו בימים אלו, א"כ נמצא שמה שמונע אותו מקניית בגד חדש הוא חובת ברכת שהחיינו שנאסרה בימים אלו, ולא איסור הקנייה.

אחרי הקדמה זו נראה שיש בדין זה נפק"מ שונים: [א]. בגדים פשוטים שאין מברכים עליהם שהחיינו כגון הקונה חולצה וכדומה, אין איסור לקנותם עד ר"ח אב. [ב]. וכן הקונה מנעלים שאין מברכים עליהם שהחיינו, יכול לקנותם עד ר"ח אב [עיי' משנ"ב סי' תקנ"א ס"ק מ"ה]. [ג]. וכן מי שנוהג לברך שהחיינו רק בשעת לבישה ולא בשעת הקניין, יכול לקנות בגד חדש בימים שבין י"ז בתמוז לר"ח אב, ולהמתין מללבוש עד אחר תשעה באב. [ד]. ומאידך מי שקנה בגד שאינו מתוקן לפני י"ז בתמוז ותיקנו בימי בין המצרים, אינו רשאי ללבושו, כיון שיצטרך לברך עליו עתה שהחיינו, ואין לברך ברכה זו בימי בין המצרים. [ה]. כלים חדשים שברכתם היא הטוב והמטיב רשאי לקנותם עד ר"ח אב וכדלהלן.

כלים חדשים שברכתם הטוב והמטיב

לגבי כלים חדשים יש להבחין בהם בין אם הם כלים שהשימוש והשמחה בהם היא לקונה בלבד שברכתם שהחיינו, וכגון מי שקונה לעצמו שעון וכדומה, לבין כלים ששמחתם לכל בני המשפחה כגון מזגן וכדומה שברכתם היא הטוב והמטיב. שאם ברכתם היא שהחיינו, והוא אינו נוהג לברך אלא בשעת השימוש, מותר לקנותם בימי בין המצרים עד ר"ח אב, אלא שלא יוכל להשתמש בהם, כיון שיצטרך לברך עליהם שהחיינו בשעת השימוש. ואילו כלים שברכתם היא הטוב והמטיב מותר לקנותם ולהשתמש בהם עד ר"ח אב. ובכלים חדשים שאין מברכים עליהם שהחיינו, אין מניעה כלל מלקנותם ולהשתמש בהם.

הליכה לים ובריכה

יח. מן הדין מותר לילך לים ולבריכה עד ר"ח אב, ואף מי שעדיין לא הלך בקיץ זה וזו לו הפעם הראשונה מותר לילך, ואין ממש במה ששגור בפי אינשי שהדבר מותר רק למי שהקדים לילך לפני בין המצרים. אמנם כמה גדולים הזהירו שלא יכנס אדם למקומות מסוכנים בימים אלו, ולכן גם מי שהולך לים ובריכה צריך זהירות יתרה, כיון שימים אלו הם ימי פורענות חלילה. וכפי שכתב השו"ע סוף סי' תקנ"א, שלא יכו את התלמידים בימים אלו וכו'.